

УДК 338.435

С.В. Кальченко, канд. екон. наук, доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ КООПЕРАЦІЇ В СИСТЕМІ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Постановка проблеми. Сучасний етап становлення вітчизняного аграрного сектора характеризується відсутністю системності в стратегії його розвитку. Багатоукладність даного сегмента національної економіки обумовила відмінність способів використання ресурсного потенціалу, а також і різницю галузевої спеціалізації серед суб'єктів аграрного підприємництва. Особливе значення в даному аспекті має діяльність дрібних господарств індивідуального і сімейного типів, які здійснюють виробництво сільськогосподарської продукції в цілях самозабезпечення.

Їх вимушена підприємницька активність стала результатом скорочення крупнотоварного виробництва сільськогосподарської продукції і пов'язаного з цим падіння рівня зайнятості серед сільського населення. У зв'язку з цим надзвичайно важливе значення має пошук способів оптимізації господарських відносин у сфері дрібного агробізнесу, зокрема, активізація впровадження кооперативного способу консолідації ресурсного потенціалу вітчизняного селянства.

Особливу актуальність додає даній проблемі сучасна тенденція формування в національному макроекономічному просторі моделі постіндустріального інформаційного суспільства, однією з обов'язкових умов якого є здатність дрібних підприємців самостійно формувати мобільні інтеграційні структури, здатні ефективно реагувати на зміни бізнес-середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями впливу кооперації як специфічної форми господарювання на соціально-економічне положення сільських жителів займалися М.Й. Малік, В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, М.І. Туган-Барановський, О.В. Чаянов. Специфіку становлення моделі постіндустріального інформаційного суспільства в країнах з посттрансформаційною економікою досліджували І.Ф. Зінов'єв, В.Л. Іноземцев, О.Г. Шпикуляк та ін.

Важлива роль в дослідженні значення кооперативних організацій для розвитку вітчизняного селянства належить О.В. Чаянову, який узагальнив зарубіжний досвід кооперативної практики і запропонував низку практичних рекомендацій щодо оптимізації господарської діяльності

дрібних сільгоспвиробників, на підставі специфіки соціально-економічних умов розвитку.

Формулювання цілей статті. Проте, на нашу думку, все ж таки недостатньо вивченими залишаються шляхи адаптації сільськогосподарської кооперації до умов моделі постіндустріального інформаційного суспільства. Надзвичайно важливим є вивчення проблеми ефективного використання інформаційного середовища суб'єктами аграрного підприємництва.

Внаслідок цього метою статті є вивчення певних аспектів діяльності обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, проблеми їх функціонування в умовах дрібнотоварного сектора і розробка рекомендацій з оптимізації розвитку кооперативних організацій в рамках сільських територій на сучасному етапі економічного розвитку.

Слід зазначити, що запропонована О.В. Чаяновим концепція обслуговуючого кооперативу, який створюється і функціонує на користь селян, що відчують дефіцит матеріальних і грошових ресурсів, у сучасних умовах продовжує залишатися актуальною. Нинішній етап становлення аграрного підприємництва характеризується чітко вираженою диференціацією сільгоспвиробників на представників крупного, середнього і дрібного бізнесу, причому посилення конкурентної боротьби приводить до посилення домінуючих позицій різного роду агрохолдингів і агрокомпаній і скорочення виробництв фермерського типу.

Проте даний процес практично ніяким чином не впливає на ситуацію у сфері малого бізнесу, де зосереджена велика частина виробництва овочів, фруктів і ягід. Цей сегмент аграрного підприємництва, зокрема, селянські домогосподарства, містить в собі значний нереалізований ресурсний потенціал, раціональне використання якого сприятиме розбудові вітчизняного села і підвищить рівень забезпечення населення натуральною плодовоовочевою продукцією.

У зв'язку з цим надзвичайно важливим є налагодження взаємодії між представниками селянських домогосподарств у рамках існуючих інтеграційних структур, а також шляхом формування різного роду неформальних об'єднань, соціально-економічна роль яких в умовах моделі постіндустріального інформаційного суспільства істотно посилюється.

Одним з напрямів такої співпраці для дрібнотоварних сільгоспвиробників може стати налагодження стабільного збуту вирощеної продукції оптом і у роздріб, причому в останньому випадку необхідно прагнути до максимальної ліквідації посередницьких структур між кінцевим споживачем і виробником. Як зразок для організації такої

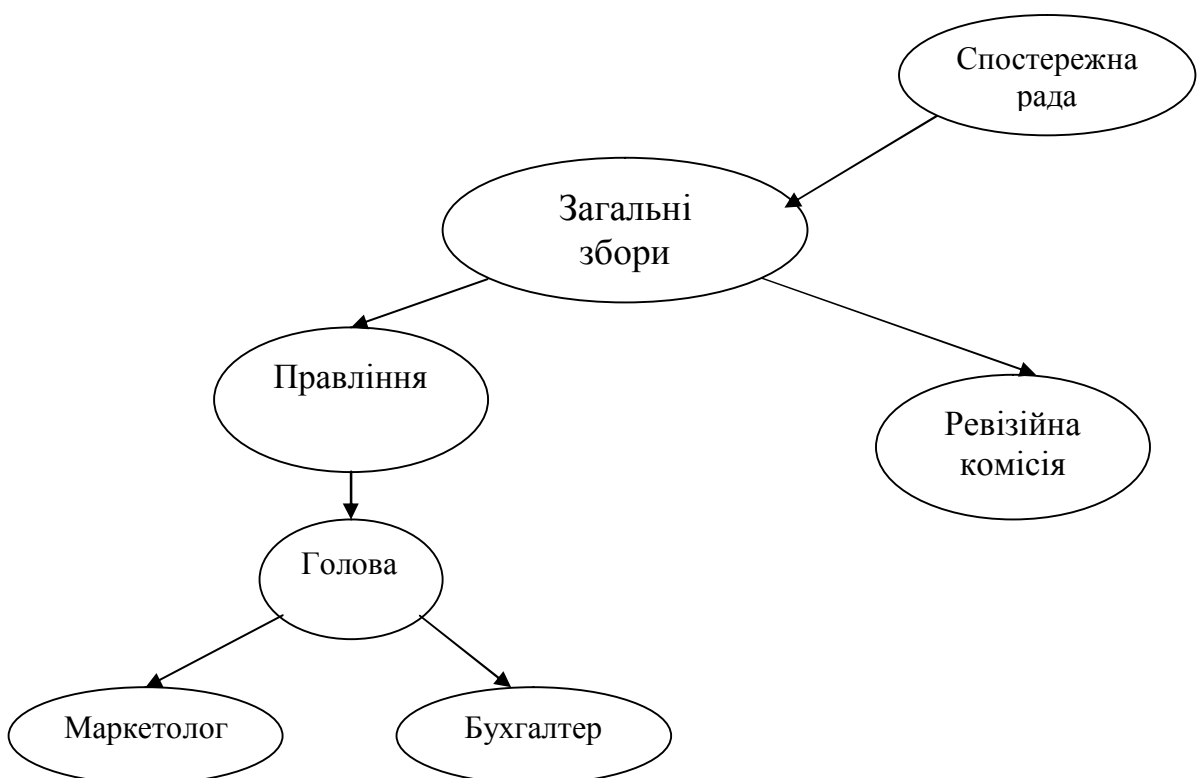
інтеграційної структури нами була прийнята модель «кооперативної лавки», цілі, завдання і принципи функціонування якої були сформульовані О.В. Чаяновим.

Основним завданням діяльності цієї господарюючої одиниці, на думку О.В. Чаянова, повинна стати ліквідація монополізму дрібних крамарів і крупних землевласників. На сьогоднішньому етапі дрібний сільський товаровиробник залишається залежний від монополізму посередників, оскільки не має можливості самостійно забезпечити стабільний канал збуту вирощуваній продукції.

Пропонована нами модель збутового обслуговуючого кооперативу при її практичному впровадженні дозволить ліквідувати дану проблему, а також сприятиме активізації підприємницької активності в дрібнотоварному секторі (рисунок).

Особливістю даної моделі є обов'язкова наявність серед структурних елементів маркетолога, який повинен узяти на себе питання забезпечення реалізації продукції членів кооперативу. У його обов'язку, крім іншого, також входить постійний моніторинг ринкової кон'юнктури, підтримка ділових контактів із споживачами, прийом і передача замовлень.

Питання обліку і звітності покладаються на бухгалтера, який в невеликих кооперативах (до 50 осіб) виконує роль рахівника на громадських засадах. Слід зазначити, що ведення звітності за вказаними напрямками для малих кооперативів не вимагає особливої підготовки і може здійснюватися особою, що не має економічної освіти, але що володіє необхідними навиками.

Головним завданням рахівника-діловода, як фактично слід називати цю посаду на ранніх стадіях становлення кооперативу, є систематизація даних про рух товарів, ведення відомості замовлень та інформування правління, а також загальних зборів щодо поточного стану справ у сфері збуту вирощеної продукції.

Слід зазначити, що невелика кількість членів кооперативу і відносно незначний обсяг товарообігу роблять необов'язковим наявність спеціальної освіти у бухгалтера. У той же час за умови розширення бізнесу як маркетолог, так і бухгалтер будуть зобов'язані постійно підвищувати свій професійний рівень, щоб відповідати новим економічним реаліям.

У відмінності від моделі, запропованою О.В. Чаяновим (таблиця), даний проект не передбачає обов'язкового використання найманої робочої сили. Передбачається, що на ранніх стадіях становлення маркетолог і бухгалтер виконуватимуть свої функції, використовуючи власний багаж знань і навиків, тому вибираються з числа членів кооперативу.

Порівняльна характеристика організаційно-управлінської діяльності господарських об'єднань кооперативного типу

Функції	Види утворень		
	Кооперативна лавка	Сучасний кооператив	Пропонована модель
Стратегічне керівництво	Загальні збори, збори уповноважених	Загальні збори	
Тактичне керівництво	Правління, голова		
Господарські функції	Закупник, відповідальний прикажчик	Виконавчий директор	Маркетолог, рахівник (бухгалтер)
Контроль	Спостережна рада, ревізійна комісія (ревізор)		

У разі розширення діяльності і ускладнення системи збуту вказані фахівці повинні будуть отримувати відповідні знання в системі вищої школи, при цьому, будучи вимогливішими до якості наповнення навчальних програм, ніж більшість студентів. У результаті побудови такої системи створюються передумови для якісного оновлення вищої школи, її адаптації до сучасних умов, коли навчальне навантаження відповідає практичним вимогам представників аграрного підприємництва.

Висновки. Сучасний стан вітчизняного аграрного сектора характеризується диференціацією сільгоспвиробників, що продовжується, на підставі обсягів виробництва, характеру використання ресурсного потенціалу, рівня інноваційної сприйнятливості і галузевої спрямованості. Процес розділення суб'єктів аграрного підприємництва на великий, середній і малий бізнес не вплинув на стан селянських домогосподарств, продукція яких (овочі, фрукти, ягоди) не є об'єктом діяльності більшості крупних компаній і фермерів.

У зв'язку з цим оптимізація господарської діяльності селянських домогосподарств не тільки позитивно вплине на соціально-економічний стан сільських територій, але і забезпечить підвищення рівня забезпечення населення плодово-ягідною продукцією. Основним чинником, який, на нашу думку, стримує розвиток підприємницької активності в дрібнотоварному секторі аграрної економіки, є складнощі із забезпеченням гарантованого збуту вирощеної продукції за рахунок недостатньої консолідації зусиль суб'єктів підприємницької діяльності.

Пропонована модель збутового кооперативу дозволить не тільки налагодити взаємодію між дрібними селянськими господарствами, але і створює передумови для якісного розвитку підприємницької діяльності в даному сегменті аграрного виробництва. Крім цього, широке впровадження такого способу організації господарської діяльності позитивно вплине на рівень практичної орієнтації вітчизняної аграрної науки і системи вищої школи, що особливо актуально в умовах моделі постіндустріального інформаційного суспільства.

Бібліографічний список: 1. Зінов'єв І.Ф. Економічні наслідки стратегій інтеграції України у світовий освітній простір / І.Ф. Зінов'єв [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/vznu/eco/2011_1/211-218.pdf.
2. Інноваційна діяльність в аграрній сфері: інституційний аспект / [П.Т. Саблук, О.Г. Шпикуляк, Л.І. Курило та ін.]. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. –

760 с. 3.Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы /В.Л. Иноземцев. – М.: Логос, 2000. – 304 с. – (Первоисточник). 4. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации / М.И. Туган-Барановский. – М.: Экономика, 1989. – 496 с. 5. Чаянов А.В. Крестьянское хозяйство: Избранные труды / А.В. Чаянов. – М.: Экономика, 1989. – 492 с.

Кальченко С.В. Направления развития сельскохозяйственной кооперации в системе информационного общества. В статье проанализирована специфика кооперативного строительства на современном этапе развития аграрного сектора экономики Украины, рассмотрены возможные формы кооперативных объединений на базе мелких хозяйств.

Kalchenko S. Directions of development of agricultural co-operation are in the system of informative society. In the article the specific of co-operative building is analyzed on the modern stage of development agrarian the sector of economy of Ukraine, the possible forms of co-operative associations are considered on the base of shallow economies